

Список використаних джерел

1. Агапов О. Д. Интерпретация как практика автопоэзиса человеческого бытия / Олег Дмитриевич Агапов – Казань: Изд-во «Познание» Института экономики, управления и права, 2009. – 248 с.
2. Гадамер Г-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики / Ганс-Георг Гадамер [пер. с нем., общ. ред. и вступ. статья Б. Н. Бессонова]. – М.: Прогресс, 1988. – 639 с.
3. Дильтей В. Построение исторического мира в науках о духе / Вильгельм Дильтей // Собр. соч. в 6 т. [пер. с нем. под ред. А. В. Михайлова, Н. С. Плотникова, В. А. Куренного]. – М.: Три квадрата, 2004. – Т.3. – 420 с.
4. Зонтаг С. Из книги «Против интерпретации» / Сюзен Зонтаг // Мысль как страсть [пер. с фр. В. Голышева, общ. ред. Б. Дубинина]. – М.: Русское феноменологическое общество, 1997. – 208 с.
5. Ингарден Р. Исследования по эстетике / Роман Ингарден [пер. с польск. А. Ермилова, Б. Федорова]. – М.: Издательство иностранной литературы, 1962. – 572 с.
6. Квіт С. М. Основы герменевтики: навч. посіб. / Сергій Миронович Квіт. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. – 192 с.
7. Колесник О. С. Художня інтерпретація як феномен культури: дис. ... доктора культурології: 26.00.01 / Олена Сергіївна Колесник. – К., 2015. – 389 с.
8. Рікер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике / Поль Рікер [пер. с фр., ступ. ст. и коммент. И. С. Вдовиной]. – М.: Академический Проект, 2008. – 695 с.
9. Тисельтон Э. Герменевтика / Энтони Тисельтон [пер. с англ. О. Розенберг]. – Черкассы: Коллоквиум, 2011. – 430 с.
10. Хайдеггер М. Время и бытие / Мартин Хайдеггер [пер. с нем. В. В. Библихина]. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
11. Шлейермахер Ф. Герменевтика / Фридрих Шлейермахер [пер. с нем. А. Л. Вольского]. – СПб.: «Европейский дом», 2003. – 242 с.

References

1. Agapov O. D. Interpretacija kak praktika avtopojezisa chelovecheskogo bytija / Oleg Dmitrievich Agapov – Kazan': Izd-vo «Poznanie» Instituta jekonomiki, upravlenija i prava, 2009. – 248 s.
2. Gadamer G-G. Istina i metod. Osnovy filosofskoj germenevтики / Gans-Georg Gadamer [per. s nem., obshh. red. i vstup. stat'ja B. N. Bessonova]. – M.: Progress, 1988. – 639 s.
3. Dil'tej V. Postroenie istoricheskogo mira v naukah o duhe / Vil'gel'm Dil'tej // Sobr. soch. v 6 t. [per. s nem. pod red. A. V. Mihajlova, N. S. Plotnikova, V. A. Kurenno]. – M.: Tri kvadrata, 2004. – T.3. – 420 s.
4. Zontag S. Iz knigi «Protiv interpretacii» / S'uzen Zontag // Mysl' kak strast' [per. s fr. V. Golyшева, obshh. red. B. Dubinina]. – M.: Russkoe fenomenologicheskoe obshhestvo, 1997. – 208 s.
5. Ingarden R. Issledovanija po jestetike / Roman Ingarden [per. s pol'sk. A. Ermilova, B. Fedorova]. – M.: Izdatel'stvo inostrannoj literatury, 1962. – 572 s.
6. Kvit S. M. Osnovy germenevtyky: navch. posib. / Serhij Myronovych Kvit. – K.: Vydavnychij dim «KM Akademija», 2003. – 192 s.
7. Kolesnyk O. S. Hudozhnja interpretacija jak fenomen kul'tury: dys. ... doktora kul'turologii': 26.00.01 / Olena Serhii'vna Kolesnyk. – K., 2015. – 389 s.
8. Riker P. Konflikt interpretacij. Oчерki o germenevtike / Pol' Riker [per. s fr., stup. st. i komment. I. S. Vdovinoj]. – M.: Akademicheskij Projekt, 2008. – 695 s.
9. Tisel'ton Je. Germenevtika / Jentoni Tisel'ton [per. s angl. O. Rozenberg]. – Cherkassy: Kollokvium, 2011. – 430 s.
10. Hajdegger M. Vremja i bytie / Martin Hajdegger [per. s nem. V. V. Bibihina]. – M.: Respublika, 1993. – 447 s.
11. Shlejermaher F. Germenevtika / Fridrih Shlejermaher [per. s nem. A. L. Vol'skogo]. – Spb.: «Evropejskij dom», 2003. – 242 s.

Benzyuk A. A., applicant of the Department of Cultural and cultural and artistic projects, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), benzyuk@bigmir.net

Hermeutics as a method of «open interpretation»: formulation of the question

If the object of hermeneutics work of art that has infinitely rich content, the process of interpretation of it – is also endless, for final interpretation is possible only come closer. One could argue that the roots of «open interpretation» get away in the

theory of F. Schleiermacher. Based on the works of W. Dilthey; G. Simmel, M. Weber, P. Ricoeur, M. Heidegger, G. Gadamer, E. Tiselton, S. Averintsev, Yu. Borev, P. Gaidenko, V. Molchanov, A. Bogachev, S. Bondar, S. Kvit, O. Kolesnik et al., is regarded the interpretation of the concept of «hermeneutics». In the work states that in the framework of cultural studies some aspects of hermeneutics can be integrated into a unified whole. Since the depth analysis of the cultural artifact includes comprehension of his philosophical, literary, sociological, communicative, linguistic, biblical implications. It is this approach corresponds to «open interpretation». Is emphasized that the possibility of postulate the existence of culturological hermeneutics as a unified methodology for analysis of human culture and its specific manifestations. The cultural hermeneutics synthesizes the achievements of some disciplines of hermeneutics, and others that are compatible with them approaches (O. Kolesnik). It is proved that hermeneutics as science that seeks to the spiritual interpretation of the text, the disclosure of the meaning and importance of the text in a culture serves development of spirituality in a person its formation as a person, as a subject of culture, of course, includes the «open interpretation» and is its method.

Keywords: hermeneutics, the interpretation, «open interpretation», «hermeneutics of cultural studies».

Бензюк А. А., соискатель кафедры культурологии и культурных проектов, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств (Украина, Киев), benzyuk@bigmir.net

Герменевтика как метод «открытой интерпретации»: к постановке проблемы

Анализируется проблема «открытой интерпретации», отмечается, что корни «открытой интерпретации» уходят в герменевтическую теорию Ф. Шлейермахера, согласно позиции которого, произведение искусства, обладающее бесконечно богатым содержанием, может иметь и бесконечный процесс толкования, ведь до окончательного толкования можно только приближаться. Опираясь на работы В. Дильтея, Г. Зиммеля, М. Вебера, П. Рикера, М. Хайдеггера, Г. Гадамера, Э. Тисельтона, С. Аверинцева, Ю. Борева, П. Гайдено, В. Молчанова, А. Богачева, С. Бондаря, С. Квита, Е. Колесник и др., рассматривается толкование понятия «герменевтика», отмечается, что в рамках культурологии отдельные аспекты герменевтики могут интегрироваться в единое целое, поскольку глубокий анализ культурного артефакта предусматривает постижения его философских, литературных, социологических, коммуникативных, лингвистических (а если речь идет о религиозном искусстве – и библейских) импликаций. Именно такой подход отвечает «открытой интерпретации». Подчеркивается возможность постулировать существование культурологической герменевтики как единой методологии анализа человеческой культуры и ее конкретных проявлений, которая синтезирует достижения отдельных герменевтических дисциплин, и других, совместимых с ними подходов (Е. Колесник). Доказывается, что герменевтика, как наука, стремящаяся к духовной интерпретации текста, раскрытию смысла и значения текста в культуре, служит развитию духовности в человеке, становлению его как личности, как субъекта культуры, безусловно, включает в себя и «открытую интерпретацию» и является ее методом.

Ключевые слова: герменевтика, интерпретация, «открытая интерпретация», «культурологическая герменевтика».

* * *

УДК 111.1+165.17+165.18+165.43

Загороднюк В. В.,
аспірант, Київський національний університет ім.
Тараса Шевченка (Україна, Київ), Hidden1g@yahoo.com

ДО ГЕРМЕНЕВТИКИ ЕМПІРИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Розглянуто методологію дослідження британського емпіризму. Висвітлюються передумови та основні кроки, які необхідні для коректного розуміння спадщини таких мислителів як Дж. Лок, Дж. Берклі та Д. Г'юм. Метою статті є пошук коректного методу дослідження спадщини цих філософів. Розглядається можливість застосування герменевтики як мистецтва тлумачення текстів. Вироблені п'ять основних етапів дослідження, необхідних для коректного розуміння та опрацювання текстів британських емпіриків. Даний підхід дає можливість вдосконалити якість досліджень та вивести роботу з періоджерелами на якісно новий рівень.

Ключові слова: герменевтика, емпіризм, періоджерела, критика.

Інтенсивний розвиток філософії у XIX та, особливо, XX ст. призвів до появи чималої кількості нових течій та переосмислення вже існуючих. Одною з таких стала філософська герменевтика (hermeneutikos – розуміння, тлумачення). Наука про тлумачення, яка народилась як спроба дослідження сакральних текстів у Новий Час, перетворилась на дещо більш масштабне. Завдячувати цьому ми маємо Ф. Шлейермахеру, В. Дильтею, П. Рікеру

та іншим. Перший ввів у герменевтику одне з її найбільш відомих знарядь – герменевтичне коло, навколо якого і будувалися спроби зрозуміти та витлумачити тексти. Ще одним важливим для цієї науки досягненням Ф. Шлейермахера стало нове визначення герменевтики. На його думку це «мистецтво розуміння» [4, с. 41], яке може бути застосоване до будь-якого тексту. Таким чином і був покладений початок універсальній герменевтиці.

Найбільший внесок до неї, безперечно, належить Г. Гадамеру, який здійснив поєднання герменевтичної традиції, розвинутої попередниками, та екзистенційної філософії. Основним завданням своєї герменевтики він вбачав дослідження істини буття, яка промовляє до нас зі сторінок текстів. Для цього необхідно відійти від розуміння цієї науки як простого мистецтва тлумачення або методології. Герменевтика, на думку Г. Гадамера являє собою «спробу домовитись, що ж собою являють науки про дух» і «що пов'язує їх з нашим досвідом про світ» [4, с. 41]. Як бачимо, замисел німецького філософа вражає своєю масштабністю та здається майже неможливим у виконанні.

Залишило суперечки про те, чи вдалось Г. Гадамеру побудувати універсальну герменевтику спеціалістам з цієї теми, та перейдемо безпосередньо до теми нашого дослідження. У ньому буде йтися про те, які кроки необхідно здійснити для розуміння та плідної роботи з текстами представників британського емпіризму. Йдеться, у першу чергу про спадщину Дж. Лока, Дж. Берклі та Д. Г'юма.

Може постати логічне запитання – чим спосіб витлумачення цих авторів має відрізнятися від будь-якого іншого? Річ в тім, що головним знаряддям філософування для цих мислителів був досвід – причому не якийсь абстрактний, а саме їх власний. Суттєво випередивши свій час, вони зазначали, що не претендують на об'єктивність результатів своїх досліджень. «Досвід про людське розуміння», «Трактат про принципи людського знання», «Трактат про людську природу» та інші праці цих мислителів можуть нагадати настільну книгу дослідника-експериментатора. Основною задачею, якій присвячені ці твори, було «дослідження походження, достовірності, і об'єму людського пізнання» [2, р. 91]. А головним джерелом знань про предмет дослідження, безперечно, була робота розуму самих мислителів. Саме тому вони немов запрошують читача перевіряти їх теорії, сперечатися з висновками, продовжувати думки. На наш погляд, для коректного розуміння теорій Дж. Лока, Дж. Берклі та Д. Г'юма необхідний саме такий підхід.

Робота з текстами згаданих представників емпіризму, в ідеалі, має нагадувати діалог між читачем та автором. Головною умовою для цього є відкритість першого та його бажання застосувати власний досвід та знання для спілкування. У такому випадку, емпірична філософія може бути надзвичайно цікавою – у процесі роботи з текстами Дж. Лока, Дж. Берклі та Д. Г'юма читачеві відкривається можливість спробувати повторити досліди цих видатних мислителів, і у разі якщо вони його не влаштують, поставити свої власні. Робота з текстом, у цьому випадку, перетворюється на плідний обмін досвідом, який призводить до розвитку читача.

Однак зрозуміло, що перш ніж дійти до цієї стадії, слід пройти досить великий шлях. Почати варто з кроків, які згаданий Ф. Шлейермахер називав граматичним тлумаченням. При цьому малася на увазі та проста

обставина, що для досягнення, наприклад, досвіду Д. Г'юма, представленого у «Трактаті про людську природу» потрібно зрозуміти, про що там йдеться. У випадку, коли дослідник має мовою повсякденного спілкування не англійську, проблеми починаються вже на етапі ознайомлення з текстом. Спробуємо проаналізувати, які ж саме стадії потрібно пройти читачеві для того, щоб увійти у плідний діалог з філософом-емпіриком.

1. Прочитання тексту

На жаль, рівень знання англійської мови у більшій частині українських філософів не дозволяє вільно читати книжки мовою оригіналу. Тому, як правило, з текстами Дж. Лока, Дж. Берклі та Д. Г'юма вони знайомляться у російських або нечисленних українських перекладах. Перші мають своїм головним недоліком застарілість та ідеологічну заангажованість. Для прикладу, основним перекладом, за яким читають «Досвід про людське розуміння» залишається зроблений у 1898 році А. Савиним та його перевидання. Найбільш розповсюдженим є видання 1985 року з вступною статтею та примітками І. Нарського. Останній, звичайно, був помітною фігурою у радянській історії філософії, однак його аналіз роботи Дж. Лока здійснювався виключно з позицій марксистської філософії, для якої емпірики були ідейними ворогами. Та сама ситуація і з Дж. Берклі, основним перекладом «Трактату про принципи людського пізнання» є робота Е. Дебольської, здійснена у 1905 році. При цьому у більшій частині радянських видань однією з головних «переваг» подаються фрагменти, переведені особисто В. Леніним. Переклад Д. Г'юма, зроблений у 1916 році С. Церетеллі та багато разів перевиданий, може лише доповнити достатню сумну картину. Перевагою цих видань є сам факт того, що читач, який не знає англійську, має змогу ознайомитись з думками британських емпіриків. Нехай, навіть, у дещо зміненому вигляді. Однією з задач, які ставили перед собою радянські перекладачі, редактори, автори ввідних статей, було показати перевагу марксистсько-ленінської філософії над теоріями цих британських філософів.

Зрозуміло, що для тих, хто вирішив познайомитись з теоріями цих мислителів, такого перекладу не може бути достатньо. Альтернативою можуть бути декілька існуючих українських перекладів. Наприклад, «Розвідки про людське розуміння», перекладені Н. Бордуковою у 2002 році. Це видання, на відміну від радянських, не супроводжується заангажованими коментарями або вступними статтями, що є безперечною перевагою. Однак проблемою є той факт, що вітчизняна перекладацька традиція знаходиться у зародковому стані, а філософський лексикон, фактично, не є до кінця сформованим. Також варто відзначити недостатню наявність цього перекладу в бібліотеках та книжкових магазинах – внаслідок не надто великого тиражу його досить важко дістати.

Висновок з вищесказаного може бути лише один – для коректного розуміння Дж. Лока, Дж. Берклі та Д. Г'юма, а тим більше для плідної праці з їх роботами, необхідно читати тексти англійською. Це надасть змогу, по-перше, повністю ознайомитись зі спадщиною цих мислителів, оскільки частина їх робіт так і залишається неперекладеною. По-друге, навіть найкращий переклад не дає змогу повністю передати сенс, який автор намагався донести у тому чи іншому фрагменті тексту. По-третє, далеко не всі звороти та форми мови, які зустрічаються в англійській мові, можна взагалі передати російською

або українською. За прикладами далеко ходити не треба – вже назва основної роботи Дж. Лока «Досвід про людське розуміння» звучить англійською як «An essay concerning human understanding». Здавалось би, російський або український переклад, у якому звучить слово «розвідки», достатньо точно передають сутність. Однак слово «есе», яке наявне у британській версії, надає усій роботі дещо нового забарвлення. Воно вказує на ту вільну, майже літературну, форму, у якій написана ця робота, і дозволяє краще зрозуміти мету автора – поділитися своїм досвідом та роздумами з важливих філософських питань.

2. Обробка тексту

Взявши першоджерело та ретельно з ним ознайомившись, можна перейти до другої стадії аналізу. Основна її мета – структурувати та впорядкувати засвоєні знання. Згадані основні роботи Дж. Лока, Дж. Берклі та Д. Г'юма являють собою, окрім «Трактату про людське знання», достатньо масштабні роботи. Тому зрозуміло, що сприйняти їх одразу і в цілому постає досить важким завданням. У цьому ракурсі важливою задачею постає структурування та виокремлення основних тем. Це надасть читачеві цілісне бачення проблемного поля, яке описується у тій чи іншій роботі та дозволить простежити зв'язки, що існують між темами.

Спробуємо вжити цей метод до «Трактату про людську природу». Він починається з опису того, яким же чином функціонує людське пізнання – Д. Г'юм детально розбирає, що таке ідея, яких видів вона буває, як саме сполучаються між собою складні та прості ідеї і т.д. Це можна назвати елементарним рівнем, адже без розуміння цього, основного для британського філософа, терміна, достатньо важко правильно зрозуміти решту твору. Далі він переходить до розгляду оточуючого людину середовища – для цього він аналізує проблеми простору і часу. Надалі він сполучає перші дві умовні частини та аналізує людське знання, яке є наступним шаблоном цього розгляду. За такою логікою можна скласти для себе досить чітке уявлення про тематичне коло та основні проблеми, які розглядаються у «Трактаті про людську природу». Однак читачеві слід бути надзвичайно уважним та уникати пасток, які йому може розставити догматичне сприйняття філософії Д. Г'юма, прийняте на пострадянських теренах. Мова йде навіть не про негативні оцінки його творчості, такі як соліпсизм або агностицизм. Справа у тому, що цього автора традиційно вважають апологетом теорії пізнання і розглядають саме у цій площині. Однак вже повна назва «Трактат про людську природу, або спроба вжити експериментальний метод міркування до моральних предметів» дає чітко зрозуміти мету автора. Він сам розглядає розвинену у першій книзі теорію пізнання як підґрунтя для подальшого вивчення людської природи, а особливо, її моральної складової.

3. Коментарі

Припустимо, що читач уважно ознайомився з текстом, усвідомив його та виокремив для себе основні теми. Тепер він готовий перейти до наступної стадії – початку діалогу. Річ в тім, що перші дві стадії, не применшуючи їх важливість, постають свого роду монологом авторів першоджерел. Простір для творчої реалізації читача та самостійної роботи дослідника відкривається саме на цій, третій стадії.

Як ми вже зазначали, твори, написані Дж. Локом, Дж. Берклі та Д. Г'юмом, можна розглядати як мисленевий експеримент. Така постановка запитання залишає

надзвичайно великий простір для аналізу та критики. Адже однією з основних вимог до експерименту є можливість його відтворення та перевірки його результатів. Для того, щоб зрозуміти, з чого починати свою перевірку, слід розглянути структуру побудови текстів, характерну для цих філософів. Звичайно, існують незначні відмінності, однак в цілому її можна уявити наступним чином:

1. Введення проблеми
2. Аргументація
3. Приклади

Пройшовши послідовно шляхом, який нам пропонують британські мислителі, ми можемо відтворити їх аргументацію та спробувати визначити її правомірність. Також відкривається цікава можливість поставити власний експеримент в умовах, запропонованих Дж. Локом, Дж. Берклі та Д. Г'юмом. При цьому слід пам'ятати, що твердження, висунуті цими філософами не є істиною в останній субстанції. У їхніх текстах достатньо часто зустрічаються явні протиріччя між визначенням того чи іншого поняття або терміну та його подальшим застосуванням. Трапляються і приклади, які замість того, щоб підтверджувати сказане філософом, заперечують основну тезу.

Знайти ілюстрацію до сказаного вище достатньо легко, розглядаючи майже кожен твір згаданих мислителів. Проілюструвати це може відомий приклад з відсутнім відтінком блакитного. Д. Г'юм намагався обґрунтувати тезу «Кожній простій ідеї відповідає схоже з нею просте враження, а кожному простому враженню – відповідна ідея» [3, р. 65]. Вона є одним з наріжних каменів побудови його теорії пізнання. У якості прикладу він пропонує наступний експеримент – людині, яка протягом довгого часу користувалась своїм зором, пропонується палітра блакитних кольорів, у якій одного бракує. На його думку, ця людина буде здатна відтворити недостаючий колір за рахунок власного досвіду. Такий висновок, очевидно, суперечить основній тезі, яка була запропонована – адже людина не має попереднього враження такого кольору.

Саме на цьому етапі читач перетворюється на дослідника. Адже він має можливість спробувати вирішити це протиріччя, або, принаймні, скласти власну точку зору, застосувавши власний досвід та знання г'юмової філософії. Наприклад, можливим рішенням цього парадоксу є думка про те, що Д. Г'юм спеціально навів такий приклад для того, щоб вказати на той факт, що навіть найважливіші принципи філософії можуть залежати від обставин і, в жодному разі, не є кінцевими. У такому випадку, висновок читача може збігтися з оцінкою даного парадоксу відомим американським філософом Дж. Нельсоном. Цей факт підводить нас до наступної стадії.

4. Опрацювання критичної літератури

Більша частина проблем, які ставили перед філософією Дж. Лок, Дж. Берклі та Д. Г'юм, так чи інакше були висвітлені у критичній літературі. Про якісь, як про згаданий приклад з відтінком блакитного, або про концепцію «опори» у Дж. Лока, суперечки ведуться і понині. Однак це зовсім не означає, що усі проблеми або суперечності, які постають при прочитанні творів цих видатних мислителів, є вирішеними або не актуальними. Слід ще раз згадати той факт, що їх філософія базується на досвіді. Тому будь-яка критика це лише обмін досвідом між Дж. Локом, Дж. Берклі та Д. Г'юмом та тим, хто її здійснює.

Відштовхуючись від такого міркування, стає зрозумілим той факт, що читання критичної літератури для повного розуміння згаданих авторів є надзвичайно важливим. Кожна людина, а особливо філософ, володіє неповторним досвідом та стилем мислення. Тому різні дослідники можуть поглянути на одну й ту саму проблему під цілковито різними кутами. Основною метою читача, в даному випадку, є спробувати віднайти як-можна більше таких ракурсів. Це дозволить йому вибрати найбільш прийнятну точку з вже існуючих або сформулювати свою з врахуванням помилок, допущених попередниками.

Яким же чином здійснити вибір критичної літератури, з якою варто знайомитись? У першу чергу, важливо бути впевненим у високому рівні автора критичного тексту. Переконавшись у цьому можливо з огляду на те, наскільки він якісно та точно відтворює думки оригіналів Дж. Лока, Дж. Берклі або Д. Г'юма, перед тим як висловлювати власні зауваження з їх приводу. Важливо також розуміти, що деякі автори критикують цих філософів з огляду на свої власні концепції, які суттєво розходяться з поглядами емпіриків. Чудовими прикладами тому є Б. Рассел, А. Аер та інші. Слід пам'ятати про цю особливість при ознайомленні з їх критикою. Найбільш низька її якість, на жаль, у радянських дослідженнях з цього приводу, що зумовлюється їх ідеологічною заангажованістю. На нашу думку, ідеальним підходом до прочитання критичної літератури є комбінування сучасних досліджень рідною мовою дослідника та англійськими текстами, з деякою перевагою останніх. Це дозволить йому орієнтуватись як у актуальних тенденціях досліджень британського емпіризму у його країні, так і у зарубіжних.

5. Написання власного тексту

Остання і найбільш відповідальна стадія вивчення спадщини філософії британського емпіризму. Уважно дослідивши тексти першоджерел, розібравши у проблемних та суперечливих запитаннях та ознайомившись з текстами критиків, слід спробувати оформити результати власного дослідження філософії британського емпіризму у науковий текст. У випадку, якщо дослідник послідовно пройшов усі описані вище стадії, така праця майже обов'язково вийде цікавою та буде мати наукову новизну. При написанні власної критичної роботи необхідно дотримуватись балансу між зверненням до тексту та викладенням власних думок з його приводу.

Найбільш доречним постає стиль викладу, за яким автор намагається дослідити певну проблему, а не здійснює енциклопедичний переказ текстів оригіналів. Звичайно, такі дослідження потрібні, але їх важко назвати саме науковими – їх місце швидше у підручниках для широкого користування. Доцільніше розглядати такі праці як пропедевтику до читання текстів Дж. Лока, Дж. Берклі та Д. Г'юма. Спеціалізоване дослідження має бути більш глибоким. Дослідник має чітко ставити проблему, з обов'язковою прив'язкою до тексту; висловлювати власну думку з цього приводу; наводити різноманітні позиції критиків. Намагатися, нарешті, створити цілісну картину проблеми та надати можливі шляхи їх вирішення.

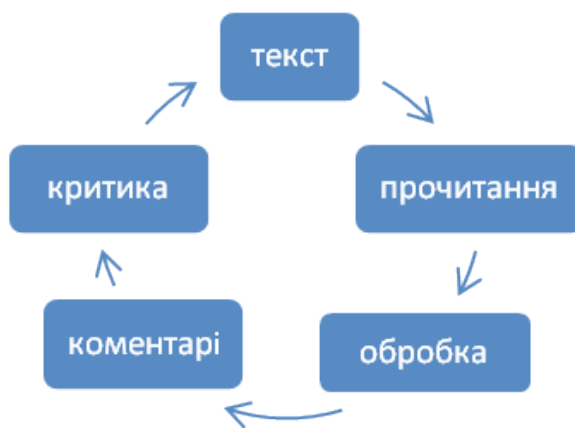
Такими постають стадії, які має пройти дослідник емпіричної філософії для написання якісного тексту, присвяченого цій тематиці. Слід відзначити, що подібний стиль викладу активно застосовується у сучасних англійських дослідженнях. Оскільки тексти мислителів, про яких йдеться, вже багато разів прочитані та переказані,

то задачею критика постає, у першу чергу, налагодити обмін досвідом з ними – спробувати подивитись на проблеми, підняті цими філософами, з нової точки зору.

Чудовим прикладом такого стилю розгляду є праці відомого британського дослідника емпіричної філософії професора Дж. Беннета. Його роботи «Лок, Берклі, Г'юм – центральні теми» та «Навчаючись у шести філософів» по праву вважаються одними з найкращих сучасних досліджень з цієї тематики. Стиль цього автора характерний тим, що він не ставить за мету повністю переказати текст. Він зосереджує свою увагу на тих моментах, які є цікавими саме для нього. Методикою, яку він обирає є суперечка – він намагається, у кращих традиціях картезіанського методу, піддати всебічному сумніву аргументи Дж. Лока, Дж. Берклі, Д. Г'юма та інших новочасних філософів та подивитись, які результати з цього можна отримати. Сам Дж. Беннет формулює мету своєї роботи наступним чином: «Я хочу навчитись у цих людей, що я і роблю, сперечаючись з ними» [1, р. 1]. Таким чином і відбувається той обмін досвідом, про який йшлося на початку цієї статті.

Можна не завжди погоджуватись з висновками, які отримує цей дослідник у своїх роботах, оскільки вони є результатами зіткнення його досвіду з текстами першоджерел та критики. Однак досить важко заперечувати той факт, що згадані роботи є цікавими та корисними для інших дослідників британського емпіризму. Вони стають такими саме завдяки тому, що автор не намагається подавати власні висновки як об'єктивні – його метою є формування власного погляду на проблему та поділитись ним. Високий рівень роботи з текстами та широке застосування робіт інших критиків, у свою чергу, роблять таку спробу аргументованою та науковою. Тому отримані результати часто дозволяють поглянути на ту чи іншу проблему зовсім по-новому.

Прикладом цьому може служити розгляд Дж. Беннетом критики вроджених ідей, здійсненої Дж. Локом. Досить розповсюдженою є думка про те, що вона направлена проти теорії вроджених ідей Р. Декарта. Однак уважний розгляд локової аргументації дозволив британському критику зробити висновок, що це є помилкою. Критика, здійснена у першому тому «Розвідок про людське розуміння» є, фактично, ударом по пустому місцю – оскільки в жодного філософа неможливо знайти саме таку концепцію вроджених ідей, яку там описано.

Герменевтичне коло дослідження емпіричної філософії.

А апіорні принципи, висунуті самим Дж. Локом, підозріло нагадують ті самі вроджені ідеї. Що, у свою чергу, дозволяє зовсім по-новому подивитись на філософію цього британського мислителя.

Повернемося до теми герменевтики, яку ми зачіпали на початку статті. Результати можна представити у вигляді своєрідного герменевтичного кола. Точкою відліку тут, безперечно, постає текст оригіналу. Саме з його уважного прочитання і починається наукове дослідження, присвячене проблемам британського емпіризму. Наступним пунктом є обробка тексту, яка включає в себе структурування текстів першоджерел та виокремлення основних тем та проблем. Подальші два етапи вимагають від дослідника не тільки уважного ознайомлення, однак і власної рефлексії над прочитаним. На першому з них він має скласти свою думку про прочитане, знайти цікаві або суперечливі місця та спробувати вирішити можливі проблеми. Другий з цих етапів вимагає від дослідника плідної праці, оскільки на ньому йому доведеться ознайомитись з численними критичними творами та порівняти власні висновки з теоріями інших дослідників. Наступний, і останній етап, знов повертає нас до початку. Але на цей раз йдеться про текст аутентичного дослідження, присвяченого філософії британського емпіризму.

Список використаних джерел

1. Bennet J. Learning from Six Philosophers: Descartes, Spinoza, Leibniz, Locke, Berkeley, Hume Volume 2. – Oxford Univ. Press, 2001. – 400 p.
2. Locke J. An essay concerning principles of human understanding. – London: T. Tegg and son, 1836. – 566 p.
3. Hume D. Treatise of human nature. – Oxford: Oxford University press, 2000. – 728 p.
4. Гадамер Г. Истина и метод / Основы философской герменевтики / [Пер. с нем. Б. Бессонова]. – Москва: Прогресс, 1988. – 704 с.
5. Шлейермахер Ф. Герменевтика / [Пер. с нем. А. Вольский]. – СПб.: Европейский дом, 2004. – 242 с.

References

1. Bennet J. Learning from Six Philosophers: Descartes, Spinoza, Leibniz, Locke, Berkeley, Hume Volume 2. – Oxford Univ. Press, 2001. – 400 p.
2. Locke J. An essay concerning principles of human understanding. – London: T. Tegg and son, 1836. – 566 p.
3. Hume D. Treatise of human nature. – Oxford: Oxford University press, 2000. – 728 p.
4. Gadamer G. Istina i metod / Osnovi filosofskoi hermenevtiki / [Per. s nem. B. Bessonova]. – Moskva: Progress, 1988. – 704 s.
5. Shleermaher F. Hermenevtika / [Per. s nem. A. Volskiy]. – SPb.: Evropeiskiy dom, 2004. – 242 s.

Zagorodniuk V. V., PhD student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), Hidden1g@yahoo.com

About the hermeneutics of empiricism philosophy

The article is devoted to the methodology of British empiricism inquiry. There given the lighting up of pre-conditions and main steps, which are necessary for the correct understanding of the heritage of such thinkers as J. Locke, G. Berkeley, D. Hume. The goal of the research is to find correct method of those philosophers heritage. There considered a possibility of use of hermeneutics as an art of texts interpretation. Article develops five basic steps of research, which are necessary for correct understanding and working with the text of British empirical philosophers. This approach is given a possibility to upgrade the quality of researchs and to bring the work with primary sources to the new level.

Keywords: hermeneutics, empiricism, primary source, critics.

Zagorodniuk V. V., аспирант, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), Hidden1g@yahoo.com

К герменевтике эмпирической философии

Рассмотрена методология исследований британского эмпиризма. Освещаются предпосылки и основные шаги, которые необходимы для корректного понимания наследия таких мыслителей как Дж. Лок, Дж. Беркли и Д.

Юм. Целью статьи является поиск корректного метода исследования наследия этих философов. Рассматривается возможность применения герменевтики как искусства толкования текстов. Разработаны пять основных этапов исследования, необходимых для корректного понимания и обработки текстов британских эмпириков. Данный подход дает возможность усовершенствовать качество исследований и вывести работу с первоисточниками на качественно новый уровень.

Ключевые слова: герменевтика, эмпиризм, первоисточники, критика.

* * *

УДК 280:2

Гудима І. П.,
кандидат філософських наук, професор кафедри
філософії, Черкаський державний технологічний
університет (Україна, Черкаси), gudima67@mail.ru

Чудо як символічний образ БОЖЕСТВЕННОГО БУТТЯ

Дослідженню піддається ортодоксальне християнське вчення про чудо як символічний образ божественного буття. Метою даної статті є вивчення питань безпосередньої надприродної каузальності в релігійній свідомості (на прикладі християнства), а також виявлення тих складових християнського вчення про чудо, де теологи торкаються проблеми способів здійснення чуда, з'ясовують питання фокусу зосередження зусиль Бога під час здійснення трансцендентних творчих актів. Використання теоретико-методологічних підходів статті зумовлювалося самим предметом думки та характером поставлених завдань. В статті використовувались різноманітні загально-філософські, спеціальні загальнонаукові і окремо-наукові теоретичні методи. Автор додержувався принципу об'єктивності, широко застосовував каузальний аналіз і типологічний метод дослідження. Основним результатом опрацювання проблеми став висновок про те, що проблема способів здійснення чуда та питання «вузла причинності», як простору, де зустрічається об'єктивована божественна воля і елементи світу або вектор людської свободи, є надто складними для усвідомлення насамперед тому, що це справа віри, а не розуму. Звідси безпосередній понятійно-розчленований доступ до них пізнання слід визнати малоєфективним і обмеженим.

Ключові слова: Бог, теологія, наука, чудо.

Розкриваючи гносеологічні корені віри в чудо, складно не погодись із тим, що воно в релігії у всі часи відображувало повну або часткову неможливість пізнання світу людиною. В релігійній свідомості взагалі все ще не пізнане на певний час пов'язувалося богословами із творчістю Бога, здатного творити неможливе. Однак теологічна думка завжди сильно тяжіла до того, щоб оголошувати дещо до цього часу ще не пізнане принципово незбагненим, втіленням неосяжної таємниці Бога. З цього приводу сучасний християнський теолог Річард Вурмбранд в своїй праці з красномовною назвою – «Чи є атеїзм шляхом? 35 доказів існування Бога» зазначає наступне: «Християнство перебуває під постійною напругою, джерелом якої є нерозв'язані проблеми. Кожен християнин є носієм хреста. Якщо у нього немає ніякого іншого хреста, він несе хрест болісних питань, котрі супроводжують його до останнього подиху. На найбільш складні питання він навіть і не шукає відповіді, знаючи, що вони за межами цього світу» [1, с. 64].

Актуальність обраної теми, відтак, полягає в тому, що саме віра в чудо, а особливо окремі оновленські тенденції, покликані оновити таку віру, не стали об'єктом спеціальної уваги науковців. І за всього того, що для нинішньої стану культурної ситуації характерна велика зацікавленість дослідників релігійною проблематикою, складовими і проявами релігії. На жаль, у сучасній релігієзнавчій та колишній атеїстичній літературі практично повністю відсутні як фундаментальні, так і окремі вузькоспеціалізовані дослідження присвячені цьому важливому, для розуміння специфічної природи релігії, питанню. Звідси метою даної статті є аналіз